

סיכומי הדף היומי

ת"ר ושונתם שיהיו דברי תורה **מחודדים** בפיך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל בברכת גמר חתימה טובה

שבת קודש ב' חול המועד סוכות - י"ז תשרי תשע"ח

דף פ"ג ע"א

היוצק והבולל והפנת המולח המניף המגיש והמסדר את השולחן המטיב את הגרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ, פטור. ואין חייבין עליהן לא משום זרות דילפינן מועבדתם עבודת מתנה עבודה תמה דהיינו הקטרה ולא שיש אחריה, ולא משום טומאה דילפינן לה מחד קרא 'וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו' דאיירי בטומאה ומבני ישראל דריש לזרות, ולא משום מחוסר בגדים דהוי כזרות, ולא משום רחוץ ידיים ורגלים דילף חוקה חוקה ממוחוסר בגדים. ובפ"ז המקטיר חייב, ובטומאה, לרב ששת בטומאה רק לאו והיוצק ובולל וכו' אף לאו ליכא והא דדרשינן מ'קדושים יהיו ולא יחללו' אסמכתא בעלמא, ולמסקנא במקטיר חייב מיתה, וביוצק וכו' בלאו.

קודש, ב. ושניהם בפנים, ג.ד. ושווים לענין פיגול ונותר. כמו שדומה לתרומה: א-ב. שניהם פסול הגוף ופסול טומאה, ג. יש להם היתר במקוה, ד. בשניהם נאמר 'חילול' לשון רבים. שמתרומה עדיף ללמוד מחמת טעם ד' שבתרומה.

המקור שטבול יום ששימש חייב מיתה - 'קדושים יהיו לאלוקיהם ולא יחללו', שללמד על טמא ששימש מיותר שכבר נלמד מ'וינזרו', ולמדים גזירה שזה 'חילול' 'חילול' מטמא שאכל תרומה.

המקור שמחוסר בגדים ששימש חייב מיתה - 'וחגרת אותם אבנט... והיתה להם כהונה', בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, והרי הם כורים, וזר ששימש במיתה.

המקור שמחוסר כפרה ששימש חייב מיתה - שנאמר 'וכיפר עליה הכהן וטהרה' הרי שקודם כפרה היא טמאה, וטמא ששימש במיתה.

המקור שכהן שלא רחוץ ידיים ורגלים ששימש חייב מיתה - 'בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו'.

המקור ששתויי יין ששימשו במיתה - 'יין ושכר אל תשת.. ולא תמותו'.

המקור שפרועי ראש ששימשו במיתה - 'ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו', ואחר כך נאמר 'ויין לא ישתו', הוקש פרוע ראש לשתויי יין.

אלו חייבים מיתה בידי שמים - האוכל טבל, כהן טמא שאכל תרומה טהורה, זר שאכל תרומה, זר וטמא וטבול יום ומחוסר בגדים ומחוסר כפרה ושלא רחץ ידיים ורגלים ושתויי יין ופרועי ראש ששימשו במקדש.

ערל ואונן ששימשו במקדש, וכן המשמש בשיבה - אינן במיתה אלא באזהרה.

כהן בעל מום ששימש - לרבי במיתה, לחכמים באזהרה.

המועל בהקדש במזיד - לרבי במיתה, לחכמים באזהרה.

מקור חיוב מיתה לאוכל טבל - שלמדים בגזירה שזה 'חילול' ד'לא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' [-העתידים ליתרם] מ'חילול' דטמא האוכל תרומה. ואין למדים מ'חילול' דנותר שהוא בכרת - שטבל דומה לתרומה: א. זה תרומה וזה תרומה מעורבת בו, ב. אין נוהגים בחוצה לארץ, אבל נותר נהג במדבר ובבמה בכל מקום, ג. תרומה ניתרת לטמא בטבילה, וטבל נותר בהפרשה, אבל נותר אין לו היתר, ד. בשניהם נאמר חילול לשון רבים, ה. שניהם פירות, ו. פיגול ונותר אין נוהג בהם אלא בהקדש. משא"כ לנותר דומה רק בב' דברים: א. שניהם המאכל פסול ולא האדם, ב. אין להם היתר במקוה. לרבינא - לא מחמת שדומה ביותר דברים לנותר, אלא משום שעדיף ללמוד חילול דרבים מחילול דרבים.

מקור חיוב מיתה לכהן טמא שאכל תרומה טהורה - 'ושמר את משמרתו ולא ישאו עליו חטא' וגו'.

כהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור ממיתה - שנאמר 'מותו בו כי יחללוהו' פרט לטמאה שכבר מחוללת.

דף פ"ג ע"ב

זר שאכל את התרומה - לתנא דברייתא חייב מיתה, אך לרב רק לוקה, ש'אני ה' מקדשם' מפטיק בין 'מותו בו...' לבין 'וכל זר לא יאכל קדש'.

המקור שזר ששימש חייב מיתה - 'והזר הקרב יומת'.

המקור שטמא ששימש חייב מיתה - למדים גזירה שזה 'חילול' ד'דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי' מ'חילול' דטמא שאכל תרומה, ואין למדים מ'חילול' דנותר שהוא בכרת - שדומה לו: א. שניהם

יום ראשון פרשת בראשית ג' חול המועד סוכות - י"ח תשרי תשע"ח

דף פ"ד ע"א

אזהרה לערל שלא ישמש - שנאמר ביחזקאל 'כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי'.

אזהרה לאונן שלא ישמש - נאמר בכהן גדול אונן 'ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלוקיו', ומשמע שהדיוט שלא יצא חילול. ואין ללמוד 'חילול' 'חילול' מתרומה שיהא חייב מיתה, כיון שלא נכתב בפירוש אלא נלמד מן הכלל, וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזרה שזה.

אזהרה שלא לשמש בשיבה - 'כי בו בחר ה' אלוקיך מכל שבטיך לעמוד לשרת', לעמידה בחרתיו ולא לשיבה, וכשהוא יושב הרי הוא כזר.

מקורו של רבי שכהן בעל מום ששימש במיתה - למדים גזירה שזה 'חילול' ד'אך אל הפרכת לא יבא... ולא יחלל' מ'חילול' דטמא ששימש, ועדיף מאשר ללמוד מ'חילול' דנותר שיהא בכרת, ששניהם פסול הגוף וקודש ופנים ושייכים בפיגול ונותר.

לחכמים בעל מום ששימש רק באזהרה - שנאמר 'מותו בו' ולא בעל מום.

זיזד במעילה - לרבי במיתה, שדרש 'חטא' מ'חטא' דטמא שאכל תרומה. ולחכמים אינו אלא באזהרה, שדרשו 'מותו בו' - ולא במעילה.

זר ששימש במקדש - לרבי ישמעאל: חייב מיתה בידי שמים, שלמדים 'והזר הקרב יומת' מהנאמר במאתיים וחמישים אנשי קורח 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות' שנשרפו בידי שמים. לרבי עקיבא: חייב סקילה, שלמדים 'והזר הקרב

ניתן להשיג את הספר בחניות הספרים המובחרות
ובטלפון 02-5380479
או - 052-7111235
ובכתובת Email
52711123@gmail.com

משנת פינחס

על ירח האיתנים
ממשנתו וזורתו ומתוך שיחותיו של
הגאון החסיד הרב
פינחס רוזנבאום זצ"ל

יומת' מהנאמר 'הנביא הוא או חולם החלום הוא יומת'. לרבי יוחנן בן נורי, וכן שנה תנא אחר בשם רבי עקיבא: חייב חנק, שדורש כר' עקיבא, וסובר כר' שמעון שנביא שהדיח לעבוד ע"ז חייב חנק.

סברתם מחלוקתם - לרבי ישמעאל דנין הדיוט מהדיוט ולא מנביא, לרבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול ממנו, ולמדים 'יומת' מ'יומת' ולא מ'מות', ורבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה.

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

פרק עשירי - אלו הן הנחנקין

דף פ"ד ע"ב

אלו הן הנחנקין - המכה אביו ואמו, גונב נפש מישראל ומכרו, זקן ממרא על פי בית דין, נביא השקר, המתנבא בשם עבודה זרה, הבא על אשת איש, וזוממי בת כהן, בועל בת כהן.

המקור שמכה אביו ואמו בחנק - 'ומכה אביו ואמו מות יומת', ומיתה האמורה בתורה סתם היא חנק.

אין לפרש הפסוק 'ומכה אביו ואמו' בהורג אותם - שנאמר 'מכה איש ומת מות יומת' וכן 'או באיבה הכהו בידו וימת', הרי שהכאה סתם לאו מיתה היא.

הוצרך הכתוב 'מכה איש' וגם הכתוב 'כל מכה נפש' - 'כל מכה נפש' ללמד שאפילו המית 'קטן' חייב ולא רק כשהמית 'איש', ו'מכה איש' בא למעט נפלים והנולד לשמונה.

המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה - שנאמר במכה בהמה 'נפש' ומיותר שהרי בודאי גם אם הכחישה באבנים חייב, ואם אינו ענין לבהמה תנהו לנפש אדם.

ההיקש 'מכה אדם' ל'מכה בהמה' מלמד: לתנא דבי חזקיה - כמו בבהמה אין הבדל בין שוגג למזיד לחיוב תשלומים, כך באדם אף שוגג פטור מתשלומים. לחולקים - מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור. ולרב מתנא המקור שלרפואה פטור הוא מ'ואהבת לרעך כמוך'.

רב לא הניח לבנו להוציא לו קוץ, ומר בריה דרבינא לא הניח לבנו לפתוח לו מורסא - שמא יחבול בו בשוגג והרי זה שגגת חנק, אך בסתם אדם שאינו אלא לאו אין לחשוש.

מה ששינונו בשבת שמותר לטלטל מחט של יד כדי לטול בה את הקוץ אין לחשוש שמא יחבול והרי זו שגגת סקילה - שמקלקל פטור, ולרבי שמעון שמקלקל חייב הרי סובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

יום שני פרשת בראשית ד' חול המועד סוכות - י"ט תשרי תשע"ח

דף פ"ה ע"א

להיות שליח ב"ד להלקות או לנדות את אביו - לרב ששת: מותר, שהרי כל אדם אסור להכות ולקלל, והותר לשליח ב"ד משום כבוד שמים, וכמו כן הותר לאביו. לרב חסדא: אסור. למסקנא וכן תנא דבר"י: אינו נעשה, מלבד למסית.

המקור שאסור להלקות אביו או שאר אחד מישראל - שנאמר 'ארבעים יכנו לו יוסף', ומה מי שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו יותר, כל שכן מי שאין מצוה להכותו.

המבייש את הישן ומת - חייב משום בושות בניו.

'ונשיא בעמך לא תאור' - בעושה מעשה עמך, וכן אם חטא ועשה תשובה.

היוצא ליהרג בב"ד והכהו או קיללו בנו - חייב, הכהו או קיללו אחר - פטור, לרב חסדא: במסרבים בו לצאת ואינו יוצא, שבנו אסור להיות שליח ב"ד ואחר מותר. לרב ששת: מדובר שעשה תשובה, ולכן בנו חייב, ואף שנגמר דינו למיתה לא גרע ממקלל לאחר מיתה, אבל אחר פטור שנאמר 'בעמך' במקוים שבעמך, ומקיישים הכאה לקללה.

דף פ"ה ע"ב

המכה אביו ואמו אינו חייב - עד שיעשה בהן חבורה.

המקלל אביו או אמו לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור - שאינו עושה חבורה.

המקור שהמקלל לאחר מיתה חייב, ולא נלמד ממכה שיהא פטור - לרבי יונתן: מהיתור 'אביו ואמו קילל', שאינו נצרך ללמד שחייב גם על אחד, שבכל מקום שנאמר בלא 'יחידו' משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו. לרבי יאשיה: נצרך ללמד שחייב על אחד, והמקור לאחר מיתה הוא מהיתור 'ומקלל אביו ואמו מות יומת'.

'איש איש (כי יקלל) - לרבי יאשיה: לרבות בת וטומטום ואנדרוגינוס. לרבי יונתן: דיברה תורה כלשון בני אדם, אלא נלמד מהיתור 'ומקלל אביו ואמו מות יומת'.

במקלל נתמעט מי שאינו עושה מעשה עמך, ולא במכה. ונחלקו התנאים אם מקיישים מכה למקלל, וכמו שהמקלל כותי פטור כך גם המכהו, או לא. והתנא במשנתנו סבר שמקיישים ובשניהם פטור.

הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו קודם שימכרו - שנאמר 'והתעמר בו'. לחכמים: אף שימוש פחות משה פרוטה, לרבי יהודה: דוקא שוה פרוטה.

הגונב את בנו - לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה חייב, לחכמים פטור.

הגונב אדם שחציו עבד וחציו בן חורין - לרבי יהודה חייב, לחכמים פטור.

גנבו והשתמש בו לשכיבה ומכרו בעודו ישן, וכן גנב אשה מעוברת והשתמש בה להעמידה להגן מהרוח, וגם העובר מועיל לכך, שככל שהיא עבה כך מגינה יותר, ומכר רק את עובריה - איבעיא דלא איפשטא האם נחשב דרך עימור וחייב, או לא.

'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו' - איש שגנב איש או אשה. 'וגונב איש' - אשה שגנבה איש. 'ומת הגנב ההוא' - אשה שגנבה אשה.

'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו' - בין אם גנב איש או אשה או גר או עבד משוחרר או קטן.

הגונב עבד כנעני - פטור.

מכרו לאחד מקרוביו - לרבי שמעון פטור, שנאמר 'מאחיו' עד שיוציאו מרשות אחיו. ותנא אחד שנה לפני רב ששת ברייתא דספרי שחייב, והקשה לו מברייתא דר' שמעון, שהרי סתם ספרי רבי שמעון.

סתם משנה - רבי מאיר, סתם תוספתא - רבי נחמיה, סתם ספרא - רבי יהודה, סתם ספרי - רבי שמעון. וכולם למדום מרבי עקיבא רבם.

יום שלישי פרשת בראשית ד' חול המועד סוכות - כ' תשרי תשע"ח

דף פ"ו ע"א

הגונב בנו ומכרו - לחכמים פטור, שנאמר 'ונמצא בידו', שמיותר אחר שנאמר 'כי ימצא'. ומטעם זה גם הרב שמכר תלמידו פטור.

לרבי יהודה המבייש עבד כנעני פטור - שנאמר 'כי ינצו אנשים יחידו איש ואחיו', מי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה, ולחכמים חייב משום ש'אחיו' הוא במצוות.

לרבי יהודה הגונב אדם שחציו עבד וחציו בן חורין חייב - ש'מאחיו' ממעט עבדים, 'בני ישראל' ממעט חציו עבד וחציו בן חורין, ושוב נתמעט מיתור 'מבני ישראל', ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. לחכמים פטור, ש'מאחיו' אינו ממעט עבדים שהרי אחיו הוא במצוות, 'בני ישראל' ויתור ה'מ' - אחד ממעט עבד והשני ממעט מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

אזהרה לגונב נפש - 'לא תגנוב' (שבועשרת הדברות). שדבר הלמד מענינו והכתוב אינו מדבר בממון אלא בנפשות. אזהרה למוכרו - 'לא ימכרו ממכרת עבד'.

'לא תגנובו' - אזהרה לגונב ממון, ולא לגונב נפשות, שדבר הלמד מענינו והכתוב מדבר בממון.

דף פ"ו ע"ב

שתי כתי עדים שהעידו, אחת העידה על גניבת אדם, והשניה על מכירתו, והוזמו שניהם: (ללשון א': לחזקיה: אין נהרגים, וממילא גם הוא לא נהרג כיון שהעדות א"א להזימה, כרבי עקיבא שממעט 'דבר' ולא חצי דבר. לרבי יוחנן: נהרגים, כחכמים ש'דבר' ואפילו חצי דבר. עידי מכירה - 'לכו"ע נהרגים, שעדי גניבה יכולים לומר שבאו רק להלקותו. עדי גניבה - לחזקיה: אין נהרגים משום דהוי חצי דבר, ורק לוקים, לרבי יוחנן: הוזמו קודם שבאו עדי מכירה - אין נענשים כלל (שא"א להלקותם כיון שהוא לאו שניתן למיתת ב"ד). ואף שאח"כ באו עדי מכירה, ורימזו זה לזה - רמזו אין בו כלום. הוזמו אחר שבאו עדי מכירה - נהרגים, דגניבה אתחלתא דמכירה היא.

עדים הראשונים של בן סורר ומורה שהוזמו גם לרבי יוחנן אין נהרגין - שיכולים לומר להלקותו באנו, כמפורש בתורה 'ויסרו אותו'.

עדים האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו גם לחזקיה נהרגין - שהראשונים יכולים לומר שבאו רק לחייבו מלקות.

הגונב נפש ולא מכרו - לחזקיה: לוקה. לרבי יוחנן: אינו לוקה, משום שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.

שתי כתי עדים בעדות אחרונה של בן סורה ומורה, אחת מעידה שגנב והשניה שאכל - לחזקיה אין נהרגים, כר' עקיבא דדבר ולא חצי דבר, לרבי יוחנן נהרגים, כרבנן.

זקן ממרא על פי בית דין - שנאמר 'כי יפלא ממך דבר למשפט'.

שלשה בתי דינין היו במקדש - בפתח הר הבית, בפתח העזרה, ובלשכת הגזית. בא הזקן וב"ד שבעירו לב"ד שבפתח הר הבית, ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי, וב"ד אומרים איך הדין, ואם אין יודעים - באין לזה שבפתח עזרה, ואומר כנ"ל, ואם אין יודעים באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצא תורה לכל ישראל כאמור 'מן המקום ההוא אשר יבחר ה'". חזר הזקן לעירו ולימד כפי שהיה למד קודם - פטור, ואם הורה לעשות - חייב.

תלמיד שהורה לעשות שלא כהוראת ב"ד הגדול - פטור, נמצא חומר קול.

יום רביעי פרשת בראשית הושענא רבה - כ"א תשרי תשע"ח

דף פ"ז ע"א

נאמר בזקן ממרא: 'כי יפלא' - במופלא שבבית דין הכתוב מדבר, ולא בתלמיד.

ממך' - יועץ, שנחלק בעיבור שנה. דבר' - שנחלק בהלכה למשה בסיני. למשפט' - שנחלק בדין גזירה שוה. בין דם לדם' - שנחלק בדם נדה או בדם לידה או בדם זיבה. בין דין לדין' - שנחלק בדיני נפשות או בדיני ממונות או בדיני מכות. בין נגע לנגע' - שנחלק בנגעי אדם או בנגעי בתים או בנגעי בגדים. דבר' - שנחלק בחרמים או בערכין או בהקדשות. ריבות' - שנחלק בהשקאת סוטה או בעריפת עגלה או בטירת מצורע. בשערין' - שנחלק בלקט שכחה ופאה. וקמת' - מבית דין, ועלית' - מלמד שבית המקדש גבוה מארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות, אל המקום' - מלמד שהמקום [-לשכת הגזית] גורם, ודווקא אם המרה שם חייב.

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות - שנאמר 'אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפנה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם'.

מחלוקת תנאים על איזו המראה חייב זקן ממרא: לרבי מאיר - על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, שדורש גזירה שוה 'דבר' דכ"י יפלא ממך דבר' ל'דבר' האמור בהעלם דבר של ציבור. לרבי יהודה - על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, שדורש 'על פי התורה אשר יורוך' - שתאה 'תורה' ו'יורוך'. לרבי שמעון אומר - אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים, שנאמר 'אשר יגידו לך מן המקום ההוא' - כל שיגידו.

יישוב הברייתא לשיטת רבי מאיר

עיבור שנה - נחלקו אם אפשר לעבר השנה אחר הפורים, וזה גורם לאכילת חמץ בפסח.

הלכה למשה מסיני - נחלקו בהלכה למשה מסיני שנאמרה לגבי יום 'עשירי' שבי"א ימי נדה, האם כר' יוחנן שהרואה בו צריכה לשמור יום כנגד יום או כריש לקיש שאינה צריכה (והבא על שומרת יום בכרת).

גזירה שוה - נחלקו אם דורשים 'הנה' 'הנה' 'זמה' 'זמה' ללמד על בתו מאנסתו שחייב עליה כרת כעל בתו מאשתו.

דף פ"ז ע"ב

דם נידה - נחלקו אם דם ירוק מטמא כעקביא בן מהללאל, או כחכמים שטוהר. דם לידה - נחלקו אם כרב שמעין אחד בימי הטומאה ובימי טוהר, או כלוי שהם שני מעיינות.

דם זיבה - נחלקו כמה צריכה לשפות קודם לידה כדי שתהא זבה, אם כר' אליעזר שמעת לעת, או כר' יהושע שדווקא לילה ויום כלילי שבת.

דיני ממונות - נחלקו בשנים שדנו אם כשמואל שדיניהם דין אלא שנקראין בית דין חצוף, או כרבי אבהו שאין דיניהם דין. ונפק"מ לענין כרת דאשת איש - בקידוש אשה בממון שזכה, אם ממונו הוא וחלים הקידושין, או שהם גזל, וכן בכל ממונות דלהלן.

דיני נפשות - נחלקו במתכוין להרוג את זה והרג את זה, אם כרבי שחייב ממון שדורש 'ונתתה נפש תחת נפש' מ'נתינה' דמי וולדות, או כחכמים שפוטרים מממון.

דיני מכות - אם כרבי ישמעאל שצריך כ"ג דינים, ואם הלכוהו עפ"י ג' חייבים לו ממון, או כחכמים שדי בג' ואם תפס ממון אינו שלו.

נגעי אדם - שרק אם קדמה בההרת לשער הלבן טמא, ונחלקו בספק מי קדם, אם חכמים שטמא, ואם נכנס למקדש חייב כרת, או כר' יהושע שטוהר.

נגעי בתים - נחלקו אם כרבי אליעזר ברבי שמעון שאין הבית טמא עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס, [שנאמר 'קיר' ו'קירות'], או כחכמים שא"צ קרן זוית, ואם נכנס לבית זה ואח"כ למקדש חייב כרת.

נגעי בגדים - נחלקו אם פריחת נגע בכל הבגד מטהרת כנתן בן אבטולמוס, שדורש קרחת וגבחת שנאמרה בבגדים מקרחת וגבחת שנאמרה באדם, או כחכמים שאינה מטהרת, ואם הכניס הבגד למקדש או שנכנס הנוגע בבגד, חייב כרת.

יום חמישי פרשת בראשית שמחת תורה - כ"ב תשרי תשע"ח

דף פ"ח ע"א

ערכין - נחלקו במעריך פחות מבין חדש, אם כרבי מאיר שנותן דמיו, ואם משכנו גזבר חל ההקדש, ואם קידשו בו הבעלים אשה בשוגג אינה מקודשת, וכן אם מעל בו אדם מביא אשם מעילות, וטמא האוכל מברשו חייב כרת, או כחכמים שלא אמר כלום והאשה מקודשת, וכן אין האשם קדוש.

חרמים - נחלקו בסתם חרמים אם כרבי יהודה בן בתירה שהם לבדק הבית, והנהגה ממנו מועל, או כחכמים שהם לכהן ואין בהם מעילה. ונחלקו אם דורשים מקודש קדשים הוא לה' שהוא להקדש, או שבא ללמד שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים.

הקדשות - נחלקו אם כרבי אליעזר בן יעקב שכל הקדש ואף צינורא צריך לפדותה בעשרה בני אדם, ואם פדה בפחות מ' מועלים בה, או כחכמים שרק קרקעות נפדות בעשרה.

השקאת סוטה - נחלקו אם כר' אליעזר שמקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו, ואם אינה רוצה לשתות אין לה כתובה, ואם מכרה כתובתה לאחר ותפס הקונה ממנו של בעל גזל הוא ואם קידש בו אשה אינה מקודשת, או כר' יהושע שגם משקה על פי שנים, ואם אין ב' עדים אינה שותה ויש לה כתובה.

עריפת עגלה - נחלקו מהיכן מודדים, אם כר' אליעזר שמיטבורו, או כר' עקיבא שמחוטמו, או כר' אליעזר בן יעקב שמצוארו. והמקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת.

טהרת מצורע - נחלקו במצורע שאין לו בוהן ביד או רגל או אוזן ימנית, אם כחכמים שאין לו טהרה עולמית, ואם נכנס למקדש חייב כרת, או כר' אליעזר שנותן על מקומו ויוצא, או כר' שמעון שנותן על של שמאל ויוצא.

לקט ושכחה - נחלקו אם שלש הם לקט ושכחה לבעל הבית, או כבית שמאי שהם לעניים. ומי זכה בממון לקדש אשה שתלוי בזה כרת.

פיאה - מצות פיאה להפריש מן הקמה, ואם לא הפריש יפריש מהעומרים, ואם לא הפריש יפריש מהכרי, ואם כבר מירח מעשר ואח"כ יפריש. ונחלקו בלא הפריש עד שעשה עיסה, אם כחכמים שאינו מפריש כיון שקנאה בשינוי, או כר' ישמעאל שחייב להפריש.

לחכמים, זקן אומר מפי השמועה וב"ד הגדול אומרים מפי השמועה, או ששניהם אומרים מה שבעיניהם - אינו נהרג, וכל שכן הוא אומר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעיניו. ורק אם הוא אומר כך הוא בעיניו והם אומרים מפי השמועה - נהרג, ולכן לא הרגו את עקביא בן מהללאל. לרבי אלעזר - אפילו הוא אומר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעיניו נהרג, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ועקביא בן מהללאל לא נהרג מפני שלא הורה הלכה למעשה.

דף פ"ח ע"ב

אמר רבי יאשיהו שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלים לו, זקן ממרא שרצו בית דינו למחול לו מוחלים לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי על זקן ממרא לא הודו לי כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. ומוכח כר' אלעזר.

מתחילה לא היו מרבים מחלוקת בישראל - שהיה ב"ד של ע"א יושב בלשכת הגזית, מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל. וב"ד של כ"ג יושב על פתח הר הבית ועל פתח העזרה, וכן בכל עיירות ישראל. הוצרך דבר לשאול שואלים מבית דין שבעירם, ואם לא שמעו באים לב"ד שסמוך לעירם, ואם לא שמעו באים לב"ד שבפתח הר הבית, ואם לא שמעו באים לב"ד שבפתח העזרה, ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך למדתי וכך למדו חבירי, ואם לא שמעו באים ללשכת הגזית ושואלים בפניהם, ואם לא שמעו עומדים למנין, רבו המטמאים - טמאו, רבו המטהרים - טוהרו.

משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכם רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות, משם כותבים ושולחים בכל מקומות: כל מי שהוא חכם ושלם ברך ודעת הבריות נוחה הימנו יהא דיין בעירו, משם מעלים אותו להר הבית, משם לעזרה, משם ללשכת הגזית.

איזהו בן העולם הבא - ענוותן ושלם ברך שייף עייל שייף ונפיק גריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, נתנו חכמים עיניהם ברב עולא בר אבא.

אין זקן ממרא חייב עד שיעשה כהוראתו או שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו - וכשהורה בחייבי מיתות בית דין מעיקרא בעי התראה השתא לא בעי התראה מסית דלא בעי התראה מאי איכא למימר מעיקרא אי אמר טעמא מקבלינן מיניה השתא אי אמר טעמא לא מקבלינן מיניה.

חומר בדברי סופרים מדברי תורה - האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור, אבל האומר חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב.

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע - ואין לנו אלא תפילין וכרבי יהודה. אבל הוסיף מין בלולב לא - שאם אין צריך אגד הרי כל אחד עומד לעצמו, ואם צריך אגד הרי גרוע ועומד הוא. וכן הוסיף חוט בציצית לא - שאם קשר העליון אינו דאורייתא הרי כל חוט עומד לעצמו, ואם אינו דאורייתא הרי גרוע ועומד. אבל תפילין שעשה ארבעה בתים ואח"כ הוסיף עוד בית פסל בזה התפילין, שהרי בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול.

יום שישי פרשת בראשית - כ"ג תשרי תשע"ח

דף פ"ט ע"א

אין ממייתים זקן ממרא בבית דין שבעירו, וכן לא בסנהדרין שגלתה ליבנה - אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים. לר' עקיבא משמרים אותו עד הרגל ואז הורגים אותו, שנאמר 'וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד'. לר' יהודה אין מענים את דינו, אלא ממייתים אותו מיד, וכותבים ושולחים לכל המקומות 'איש פלוני מתחייב מיתה בבית דין', שהרי לא נאמר 'יראו ויראו' אלא 'ישמעו ויראו'.

ארבעה צריכים הכרזה שהומתו בב"ד: מסית, בן סורר ומורה, זקן ממרא, עדים זוממים, ובכולם נאמר 'וכל העם' או 'וכל ישראל', אך בעדים זוממים שלא כולם ראויים לעדות נאמר 'והנשארים'.

נביא השקר המתנבא מה שלא שמע, או מה שלא נאמר לו, או שהתנבא בשם עבודה זרה, אפילו כיון את ההלכה - מיתתו חנק. שנאמר 'אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי' - זה המתנבא מה שלא שמע, 'אשר לא צויתיו' - הא לחבירו צויתיו, זה המתנבא מה שלא נאמר לו, 'ואשר יזכר בשם אלהים אחרים' - זה המתנבא בשם עבודה זרה, 'ומת הנביא ההוא' - כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק.

נביא הכובש את נבואתו והמוותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו - מיתתם

בידי שמים, שנאמר 'והאיש אשר לא ישמע' - קרי ביה 'לא ישמע', ונאמר 'אנוכי אדרוש מעימו' - בידי שמים.

הבא על אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אף על פי שלא נבעלה - מיתתו בחנק.

זוממי בת כהן ובוועלה - אף שהיא בשריפה, הם בחנק.

המתנבא מה שלא שמע - כגון צדקיה בן כנענה, ואף שרוחו של נבון היזרעאלי הטעתו היה לו לדקדק, שאף שסיגנון אחד עולה לכמה נביאים מ"מ אין שני נביאים מתנבאין בסיגנון אחד, ויהושפט שהיה שם לימדו כלל זה.

המתנבא מה שלא נאמר לו - כגון חנניה בן עזר, שעמד ירמיה בשוק העליון ואמר 'כה אמר ה' צבאות הנני שובר את קשת עילם', נשא חנניה קל וחומר בעצמו מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל אמר הקדוש ברוך הוא הנני שבר את קשת עילם כשדים עצמן על אחת כמה וכמה, אמר בשוק התחתון 'כה אמר ה' וגו' שברתי את עול מלך בבל'. ואף שלא נאמר בפירוש לחבירו, כיון שניתן לדרוש קל וחומר הרי זה כנאמר ממש.

המתנבא בשם עבודה זרה - כגון נביאי הבעל.

הכובש את נבואתו - כגון יונה בן אמיתי.

המוזתר על דברי נביא - כגון חברי מיכה, שנאמר 'ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכיני נא וימאן האיש להכותו', ונאמר 'ויאמר לו יען אשר לא שמעת...!'

נביא שעבר על דברי עצמו - כגון עדו הנביא, שנאמר 'כי כן צוה אותי', ונאמר 'ויאמר לו גם אני נביא כמוך', ונאמר 'וישב אתו', ונאמר 'וילך וימצאהו אריה'.

דף ב"ט ע"ב

הכובש את נבואתו לוקה - וחבריו הנביאים מתרים אותו, שאף אם חזרו בשמים מהנבואה מודיעים אותם, ובנבואת יונה לא היתה חזרה, אלא לכתחילה נתנבא 'ניגוה נהפכת', והוא לא ידע אם לטובה - שהתהפכו ויחזרו בתשובה, או לרעה - שתתהפך העיר.

המוזתר על דברי נביא - היינו כאשר נתן הנביא אות, או שהוא נביא מוחזק, כגון מיכה, ולכן שמע יצחק לאברהם בהר המוריה, כיון שהיה מוחזק, וכן סמכו על אליהו בהר הכרמל לעשות שוטים חוץ.

'אחר הדברים האלה' הנאמר בצינור אברהם על עקידת יצחק - לר' יוסי בן זמרא: אחר דבריו של שטן, שכשעשה אברהם סעודה ביום הגמל יצחק אמר השטן לקב"ה: רבונו של עולם זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גזול אחד להקריב לפניך. השיבו: כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו, מיד ציוהו על העקידה. לר' לוי: אחר דבריו של ישמעאל ליצחק - אני גדול ממך במצוות, שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה. השיבו יצחק: ובאבר אחד אתה מגרה בי, אם אומר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני אני זובח, מיד 'והאלוקים ניסה את אברהם'.

'ויאמר קח נא את בנך' - אין 'נא' אלא לשון בקשה, משל למלך בשר ודם שהיה לו גיבור שניצח הרבה מלחמות, לימים עמדה עליו מלחמה חזקה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש, אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכלם עכשיו עמוד לי בניסיון זה שלא יאמרו אין ממש בראשונים.

'את בנך' - אמר לו: שני בנים יש לי. 'את יחידך' - אמר לו: זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו. 'אשר אהבת' - אמר לו: שניהם אהובים. אמר לו: 'את יצחק'. ועשה כן הקב"ה כדי שלא תטרף דעתו. קדמו שטן לדרך, אמר לו: 'הנסה דבר אליך תלמה נהה יסרת רבים וידיים רפות תחזק כושל יקימון מליך כי עתה תבוא אליך ותלא'. אמר לו: 'אני בתומי אלך'. אמר לו: 'הלא יראתך כסלתך'. אמר לו: 'זכר נא מי הוא נקי אבד'. אמר לו השטן ששמע מאחורי הפרגוד 'השה לעולה ואין יצחק לעולה'. אמר לו אברהם: כך עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין שומעים לו.

נביא שהדיח - לחכמים בסקילה, שדורשים גזרה שוה 'הדחה' מ'הדחה' דמסית. לר' שמעון בחנק, שנאמר בו 'מיתה' וכל מיתה סתם היינו חנק.

מדיחי עיר הנדחת - לחכמים בסקילה, שדורשים גזרה שוה 'הדחה' מ'הדחה' דמסית או דנביא. לר' שמעון בחנק, שדרש 'הדחה' מ'הדחה' דנביא ולא ממסית, שדנים מסית רבים ממסית רבים ולא ממסית יחיד, ואין לטעון שיש לדון הדיוט מהדיוט ולא מנביא, שנביא שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה.

שבת קודש פרשת בראשית - כ"ד תשרי תשע"ח

דף צ' ע"א

מחלוקת חכמים ור' שמעון במיתתו של נביא שהדיח - לרב חסדא (ואביי): היינו דווקא בהדיח לעבוד עבודה זרה, בין בעוקר הכל ובין במקיים מקצת ומבטל מקצת (כגון שאומר: היום עיבדו ולמחר בטלוהו), שנאמר 'מן הדרך' - אפילו מקצת הדרך. אבל בשאר מצוות: עוקר גוף המצוה - לדברי הכל נענש בחנק, מקיים מקצת ומבטל מקצת - לדברי הכל פטור. לרב המנונא (ורבא): גם בשאר מצוות אם עוקר כל המצוה - לר' שמעון בחנק ולחכמים בסקילה.

נאמר בנביא המדיח 'ללכת' - זו מצות עשה, ולרב חסדא דדוקא בע"ז היינו מצות 'ונתצתם', 'בה' - זו מצות לא תעשה.

בכל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה לצורך שעה - שמע לו, חוץ מעבודה זרה, שאפילו מעמיד לך כמה באמצע הרקיע אל תשמע לו.

רבי יוסי הגלילי אומר: הגיעה תורה לסוף דעתה של עבודה זרה לפיכך נתנה תורה ממשלה בה שאפילו מעמיד לך כמה באמצע הרקיע אל תשמע לו. אבל לר' עקיבא חס ושלום שהקדוש ברוך הוא מעמיד כמה לעוברי רצונו, ומה שנאמר 'ונתן אליך אות או מופת' היינו כגון חנניה בן עזר שמתחלתו נביא אמת - ואז נתן אות או מופת, ולבסוף נביא שקר.

זוממי בת כהן נענשים בחנק ולא בשריפה - מיתור 'לאחיו' בפסוק 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו' - לאחיו (היינו הבעל - שהוא בחנק) ולא לאחיותו.

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

פרק עשירי - חלק

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא - שנאמר 'ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'.

ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, האומר אין תורה מן השמים, אפיקורוס. לרבי עקיבא אף הקורא בספרים החיצונים, והלוהש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. לאבא שאול אף ההוגה את השם באותיותיו.

שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא - שלשה מלכים: ירבעם אחאב ומנשה. לרבי יהודה למנשה יש חלק, שנאמר 'וישיבוהו ירושלים למלכותו', ולחכמים: רק למלכותו השיבו. ארבעה הדיוטות: בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי.

הכופר בתחיית המתים אין לו חלק לעולם הבא - משום שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

המקור שכל מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה - שבזמן שצר מלך ארם על שומרון והיה רעב אמר אלישע שיהיה שבע גדול וימכרו התבואות בזול, ולגלג עליו השליש, והשיבו אלישע שאכן יראה הזול אף לא יזכה לאכול ממנו כי ימות, וכך היה שנאמר 'וייה לו כן וירמסו אתו העם בשער וימות', ו'בשער' מלמדנו שמת מדה כנגד מדה על עסקי שער שלגלג על הנביא.

דף צ' ע"ב

לרבי יוחנן המקור בתורה לתחיית המתים - 'ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן', והרי לא נכנס אהרן לארץ ישראל, אלא מלמד שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה. אמנם לתנא דבי רבי ישמעאל הכוונה לכהנים כאהרן - מה אהרן חבר אף בניו חברים.

אין נותנין תרומה לפה עם הארץ - שנאמר 'למען יחזקו בתורת ה'", רק המחזיק בתורת ה' יש לו מנת. והנותן לעם הארץ כאילו נותן לארי, מה ארי ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל, אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטרה ספק אוכלה בטומאה. ואף גורם לו מיתה, שנאמר 'ומתו בו כי יחללוהו'. ואף משיאו עון אשמה, שנאמר 'והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם'.

לרבי סימאי המקור בתורה לתחיית המתים - 'וגם הקימותי את בריתי איתם לתת להם את ארץ כנען', 'לכם' לא נאמר אלא 'להם'.

ויכוח המינים עם רבן גמליאל מניין שהקדוש ברוך הוא מחייה מתים:

הביא מהתורה - 'ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבותיך וקם'. והשיבו שמא 'וקם' הולך על ההמשך 'העם הזה וזנה'.

מהנביאים - 'יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורגנו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל', והשיבו שמדובר במתים שהחיה יחזקאל.

מהכתובים - 'וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים'. והשיבו שהכוונה כרבי יוחנן שכל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר.

עד שאמר להם המקרא 'אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם', 'לכם' לא נאמר אלא 'להם'. ולי"א אמר להם המקרא 'אתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום', מה היום כולכם קיימין אף לעולם הבא כולכם קיימין.

שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה מניין שהקדוש ברוך הוא מחייה מתים ויודע מה שעתיד להיות - והשיבו שתי הדברים מהנאמר 'ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבותיך וקם העם זה וזנה', ודחו כנ"ל, והשיבו שעכ"פ יש לדעת מכך שידוע מה שעתיד להיות.

רבי אלעזר רבבי יוסי הוכיח לכותיים שתחיית המתים מהתורה - מהפסוק 'הכרת תכרת הנפש ההיא עוונה בה', 'הכרת תכרת' - בעולם הזה, 'עוונה בה' - לעולם הבא. ולא רצה להוכיח מכפילות 'הכרת תכרת', מפני שיכלו להשיבו שדיברה תורה כלשון בני אדם. וכפי שנחלקו התנאים, שרבי עקיבא דרש זאת מהכפילות, ורבי ישמעאל דרש זאת מסוף הפסוק 'את ה' הוא מגדף ונכרתה', והכפילות דיברה תורה כלשון בני אדם. ו'עוונה בה' דרשו שדווקא אם לא עשה תשובה.

קליאופטרא המלכה למדה מהפסוק 'ויציצו מעיר כעשב הארץ' שהמתים חיים,

ושאלה את רבי מאיר הם עומדים ערומים או בלבושיהם, והשיבה: קל וחומר מחיטה, ומה חיטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושים, צדיקים שנקברים בלבושיהם על אחת כמה וכמה שעומדים לבושים.

יום ראשון פרשת נח - כ"ה תשרי תשע"ח

דף צ"א ע"א

שאל הקיסר את רבן גמליאל כיצד יחיו המתים אחר שנעשו עפר - והשיבתו בתו: שני יוצרים יש בעירנו, אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט, איזה מהן משובח, אמר לה זה שיוצר מן המים, אמרה לו הקב"ה שצר ממים וכי אינו צר מטיט. דבי רבי ישמעאל תנא, קל וחומר מכלי זכוכית, מה כלי זכוכית שיצירתם ע"י רוח בשר ודם, נשברו יש להן תקנה, בשר ודם שברוחו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

רבי אמי השיב במשל למין ששאל כיצד יחיה עפר - מלך בשר ודם שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר, הלכו ובנו אותו, לימים נפלו, אמר להם חזרו ובנו אותו במקום שיש עפר ומים, אמרו לו אין אנו יכולים. כעס עליהם ואמר להם במקום שאין מים ועפר בניתם עכשיו שיש מים ועפר על אחת כמה וכמה, ואם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עכבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה, למחר השריץ ונעשה כולו בשר, שמה תאמר לזמן מרובה, עלה להר וראה שהיום אין בו אלא חלזון אחד למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות.

אמר מין לגביהא בן פסיסא: אוי לכם רשעים, איך אתם אומרים שהמתים חיים והלא החיים מתים, והשיבו: אוי לכם רשעים, איך אתם אומרים שאין המתים חיים והלא אם אלו שאינם חיים חיים, מתים לא כל שכן. אמר לו: וכי אתה קורא לי רשע, אבעוט בך ואפשוט עקמימות גבך. השיבו: אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא, ושכר הרבה תטול.

כשבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון שארץ כנען שלהם שהם נכדי כנען - אמר גביהא בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן, אם ינצחוני אמרו הדייט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם. הלך ואמר להם כשם שאתם מביאים ראייה מהתורה גם אני אביא משם ראייה, שנאמר 'ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי, ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו. אמר להם אלכסנדרוס שיחזירו לו תשובה, ביקשו זמן שלשה ימים, ולא מצאו תשובה וברחו והניחו שדותיהם זרועות וכרמיהם נטועות, והייתה שנת שביעית, והיה לבני ישראל למאכל.

כשבאו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון על כסף וזהב שנטלו קודם יציאת מצרים - אמר גביהא בן פסיסא לחכמים כנ"ל, הלך ואמר להם כשם שאתם מביאים ראייה מהתורה גם אני אביא משם ראייה, שנאמר 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלושים שנה וארבע מאות שנה', תנו לנו שכר עבודה של שישים ריבוא ששיעבדתם כל שנים אלו. אמר להם אלכסנדרוס שיחזירו לו תשובה, ביקשו זמן שלשה ימים, ולא מצאו תשובה וברחו והניחו שדותיהם זרועות וכרמיהם נטועות, והייתה שנת שביעית, והיה לבני ישראל למאכל.

כשבאו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון בטענה שארץ כנען גם שלהם שגם הם בני אברהם - אמר גביהא בן פסיסא לחכמים כנ"ל, הלך ואמר להם כשם שאתם מביאים ראייה מהתורה גם אני אביא משם ראייה, שנאמר 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות', אב שנתן שטרות לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה, כלום יש לזה על זה כלום. ו'מתנות' שמסר להם היינו גם שומא.

דף צ"א ע"ב

אמר אנטונינוס לרבי גוף ונשמה יכולים לפטור עצמם מהדין - גוף אומר: נשמה חטאה, שמיום שפירשה ממני היני מוטל כאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת: גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. השיבו רבי במשל: מלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיו בו תאנים בכורות נאות, והושיב שני שומרים אחד חיגר ואחד שומא, הרכיב הסומא את החיגר והביאום ואכלום, וכשבא בעל הפרדס ושאלם על כך, אמר החיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן, והסומא אמר: כלום יש לי עינים לראות, הרכיב חיגר על גבי שומא ודן אותם כאחד, אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד.

שאל אנטונינוס את רבי מפני מה חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב ואינה חוזרת לשקוע במזרח - השיבו: כדי ליתן שלום לקונה. חזר ושאלו: שתבא עד אמצע רקיע ותתן שלום ותשקע. והשיבו: אינה שוקעת פתאום משום פועלים ומשום עוברי דרכים.

שאל אנטונינוס את רבי, נשמה ניתנת באדם בשעת פקידה או בשעת יצירה - השיבו: משעת יצירה. שאלו: אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת, אלא משעת פקידה. והודה לו רבי, ואמר שמקרא מסייעו, 'ובקודתך שמרה רוחי'.

שאל אנטונינוס את רבי, יצר הרע שולט באדם משעת יצירה או משעת יציאה - השיבו: משעת יצירה. שאלו: אם כן בועט במעי אמו ויוצא, אלא משעת יציאה. והודה לו רבי, ואמר שמקרא מסייעו 'לפתח חטאת רובץ'.

כשיקומו המתים יעמדו עם מומיהם - שנאמר 'עיור ופיסח הרה ויולדת יחדיו', ואח"כ מתרפאים, שנאמר 'אז ידלג כאיל פיסח ותרן לשון אילם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה'. וכן דרש רבא: 'אני אמית ואחיה', 'מחצתי ואני ארפא' - אמר הקב"ה

מה שאני ממית אני מחיה (בעלי מומין), והדר מה שמחצתי ואני ארפא.

לעתיד לבא לא ימותו ישראל - שנאמר 'בילע המות לנצח ומחה ה' דמעא מעל כל פנים', אבל נכרים שיהיו לרועים ואיכרים לישראל ימותו, שנאמר 'כי הנער בן מאה שנה ימות לא יהיה משם עוד עול ימים'.

הכתוב 'חפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות' מדבר בעולם הבא, והכתוב 'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים' מדבר בימות המשיח. ולשמואל הסובר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד - הפסוק הראשון במחנה שכינה והשני במחנה צדיקים.

נאמר 'אני אמית ואחיה' ונאמר 'מחצתי ואני ארפא' - מה מחצתי ורפואה באחד, אף מיתה וחיים באחד, מכאן לתחיית המתים מהתורה.

'אז ישיר משה ובני ישראל... ולא שר' - מכאן לתחיית המתים מהתורה. כיוצא בזה: 'אז יבנה יהושע מזבח לה' ולא בנה'. (והקשו מהפסוק 'אז יבנה שלמה במה לכמוש שקץ מואב', וכי יבנה לעתיד, אלא מעלה עליו הכתוב כאילו בנה). כיוצא בזה: 'אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה' ולא 'יהללוך'. כיוצא בזה: 'קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו' ולא 'ירננו'.

כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה לעולם הבא - שנאמר 'אשרי יושבי ביתך, עוד יהללוך סלה'.

עתידיים כל הנביאים לומר שירה בקול אחד - שנאמר 'קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו'.

יום שני פרשת נח - כ"ו תשרי תשע"ח

דף צ"ב ע"א

כל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גזלו מנחלת אבותיו - שנאמר 'תורה צויה לנו משה מורשה קהלת יעקב', מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית. ואפילו עוברים שבמעמי אמם מקללים אותם, שנאמר 'מונע בר יקבהו לאום', ולאום היינו עוברים כנאמר 'ולאום מלאום יאמץ', וקבה היא קללה, שנאמר 'מה אקב לא קבה קל', ובר היינו תורה, שנאמר 'נשקו בר פן יאנף'. וי"א שמנקבים אותו ככברה, שנאמר 'יקבהו לאום' ונאמר 'ויקב חור בדלתו'. ואם לימד לתלמיד זוכה לברכות כיוסף, שנאמר 'וברכה לראש משביר', ואין משביר אלא יוסף.

כל המלמד תורה בעולם הזה זוכה ומלמדה לעולם הבא - שנאמר 'ומרוה גם הוא יורה'.

מקורות בתורה לתחיית המתים - א. 'יחי ראובן ואל ימות', 'יחי' בעולם הזה ו'אל ימות' לעולם הבא. ב. 'ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם'. ג. 'ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין'.

כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת זוכה ומנהיגם לעולם הבא - שנאמר 'כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם'.

גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות - שנאמר 'כי קל דעות ה'. וכן גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות - שנאמר 'פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידך'. וגם נקמה גדולה לעניינה שניתנה בין שתי אותיות - שנאמר 'קל נקמות ה' קל נקמות הופיע', 'והופיע' שנאמר על כל נקמה - אחת למידת טובה ואחת למידת פורענות.

כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו - שזה ניתן בין שתי אותיות וזה ניתן בין שתי אותיות. ולבסוף מתעשר - שנאמר 'ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים'.

כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו - שנאמר 'כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחננו'. ולבסוף גולה - שנאמר 'לכן גלה עמי מבלי דעת'. והגות לו פיתו יסורים באים עליו - שנאמר 'לחמך ישימו מזור תחתך אין תבונה בו', ו'מזור' היינו יסורים, שנאמר 'וירא אפרים את חליו ויהודה את מזרו'.

כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו - שנאמר 'כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח ירע שריד באהליו', 'שריד' הוא תלמיד חכם, שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קרא'. וכל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו אינו רואה סימן ברכה לעולם - שנאמר 'אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו'.

כל שאינו משייר פת על שולחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם - שנאמר 'אין שריד לאכלו על כן לא יחיל טובו'. אך פת שלמה אין להביא, שהיא דרך עובדי עבודה זרה. כל המחליף בדיבורו כאילו עובד עבודה זרה - שנאמר 'הייתי בעיניו כמתעתע', ונאמר 'הבל המה מעשה תעתועים'.

כל המסתכל בערוה קשתו נערת - שנאמר 'עריה תעור קשתך'.

לעולם הוי קבל וקיים - ורמז בית אפל אין פותחים לו חלונות לראות נגעו.

דף צ"ב ע"ב

'שאלו ועוצר רחם ארץ לא שבעה מים' - מה רחם מכניס ומוציא אף שאלו מכניס ומוציא, ומה רחם שמכניסים בו בחשאי מוציאים ממנו בקולי קולות, שאלו שמכניסים בו בקולות אינו דין שמוציאים ממנו בקולי קולות, מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה.

צדיקים שעתידי הקב"ה להחיותם שוב אין מתים - שנאמר 'והיה הנשאר בציון והגותר

בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים, מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימים. ובאותם שנים שעתיד הקב"ה לחדש עולמו כאמור 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' הקב"ה עושה להם כנפים כנשרים ושטין על פני המים - שנאמר 'על כן לא נירא בהמיר ארץ ובמוט הרים בלב ימים', ואין להם צער - שנאמר 'וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו'.

מתים שהחיה יחזקאל - לר' אליעזר: עמדו על רגליהם ואמרו שירה ה' ממיט בצדק ומחיה ברחמים, ומתו. לר' יהושע אמרו קה' ממיט ומחיה מוריד שאל ויעל. לר' יהודה: משל היה. לר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות. עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בנייהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם.

מי הם המתים שהחיה יחזקאל: לרב: בני אפרים שמנו במצרים לקץ וטעו. לשמואל: בני אדם שכפרו בתחית המתים. לרבי ירמיה בר אבא: בני אדם שאין בהן לחלוות של מצוה. לרבי יצחק נפחא: בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים. לרבי יוחנן: בשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל היו בהם בחורים שהיו מגנים את החמה ביופיים, והיו כשדיות ראות אותם ושופעות זבות, אמרו לבעליהם ובעליהם למלך וציוה המלך והרגום, ועדיין היו שופעות זבות, וציוה המלך ורמסום בבקעת דורא, ואותם מתים החיים יחזקאל.

בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש - אמר לו הקב"ה ליחזקאל: לך והחיה מתים בבקעת דורא, וטפחו העצמות על פני נבוכדנצר, אמר מה טיבן של אלו, אמרו לו חבריהם של אלו מחייה מתים בבקעת דורא. פתח ושיבח את הקב"ה, ובה מלאך וסטרו, שאילו היה מסיים שבוהו היה הקב"ה נוטה אחריהם יותר מאחרי השירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים.

שישה נסים נעשו באותו היום שהושלכו חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש: א. הכבשן שהיה שקוע בקרקע צף ועלה כדי שיראו כולם הנס. ב. נפרצו מקצת כתלי הכבשן. ג. והומק סודו (שנמש הסיד, וע"פ ברש"י). ד. ונהפך צלם הזהב שהקים נבוכדנצר על פניו. ה. נשרפו ארבע מלכויות שסייעו לנבוכדנצר להשליכם לאש. ו. החיה יחזקאל את המתים בבקעת דורא. וכל הניסים בקבלה מלבד נס ה' שמוכח בפסוקים.

אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו - שכשהולכו את חנניה מישאל ועזריה להשרף הלכו בבגדי תפארתן, שיתביישו שונאיהם מפניהם.

יום שלישי פרשת נח - כ"ז תשרי תשע"ח

דף צ"ג ע"א

גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת - שהזכרים הכתוב נבוכדנצר קודם שהזכיר המלאך.

בשעה שיצאו חנניה מישאל ועזריה מכבשן האש באו כל אומות העולם וטפחו לשונאיהן של ישראל על פניהם - אמרו להם: יש לכם אלוה כזה ואתם משתחוים לצלם. מיד פתחו ואמרו: לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים כיום הזה.

'אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסיניו' - אמר הקב"ה: אמרתי אעלה בתמר - אלו ישראל, ועכשיו לא עלה בידי אלא סנסן אחד של חנניה מישאל ועזריה.

'איתי הלילה והנה איש רוכב על סוס אדם והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה ואחריו סוסים אדומים שרוקים ולבנים' - ביקש הקב"ה להפוך כל העולם ללילה, אין 'איש' אלא הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו, 'על סוס אדם' - ביקש להפוך כל העולם לדם, כיון שנסתכל בחנניה מישאל ועזריה נתקרה דעתו - 'והוא עומד בין ההדסים' והיינו צדיקים, שנאמר 'יהי אומן את הדסה', 'אשר במצולה' - בכל, מיד מלאים רוגז נעשים שרוקים, ואדומים נעשו לבנים. ומכאן שסוס לבן יפה לחלום.

היכן הלכו חנניה מישאל ועזריה לאחר הנס - לר' אליעזר ורב: מתו בעין הרע. לר' יהושע ושמואל: טבעו ברוק שרקו אומות העולם כשאמרו 'יש לכם אלוה כזה'. לחכמים ורבי יוחנן: עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

היכן היה דניאל בשעה שהושלכו חבריו לכבשן - לרב: הלך לכרות נהר גדול בטבריא. לשמואל: הלך להביא זרע אספסתא. לרבי יוחנן: הלך להביא חזירים מאלכסנדריא של מצרים, והוציאים בקטנותם שלא יעלה על דעתם שרוצה שיפרו וירבו - שהרי אמר תודוס הרופא: אין פרה וחזירה יוצא מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכים האם שלה כדי שלא תלד.

שלשה היו באותה עצה שלא יהיה דניאל שם: הקב"ה - שלא יאמרו שניצלו בזכותו. דניאל - שעשאו נבוכדנצר לאלוה וחשש שיתקיים בו 'פסילי אלהיהם תשרפון באש'. נבוכדנצר - שלא יאמרו ששרף אלוהיו.

'שיימד ה' כצדקיהו וכאחאב אשר קלם מלך בבל באש' - שעשאו כקליות. שהלכו אל בת נבוכדנצר, אחאב אמר לה: 'כה אמר ה' השמיעי אל צדקיה', וצדקיה אמר: 'כה אמר ה' השמיעי אל אחאב, הלכה ואמרה לאביה, אמר לה: אלוקיהם של אלו שונא זימה, כשחזרו אליה שלחתם אל אביה, וכשאמרו לו שכך שמעו מהקב"ה, אמר להם והלא חנניה מישאל ועזריה אמרו לי שאסור, השיבוהו שגם הם נביאים כמותם ולהם אמר הקב"ה כך. ביקש לבדקם כשם שבדק את חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, אמרו לו: הם היו ג' ואנו רק ב'. נתן להם לבחור אדם שלישי, ובחרו ביהושע כהן גדול, שסברו שזכותו הגדולה תגן עליהם, השליכם לאש ונשרפו כקליות, ויהושע כהן גדול ניצל אך נחרכו מלבושיו. ואמר שלא ניצל לגמרי כחנניה מישאל ועזריה משום שהוא יחיד, ואף שאברהם היה יחיד לא היו עמו רשעים אך הוא היו עמו רשעים

שניתנה רשות לאש לשרפם. והטעם שנענש מפני שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בהם.

דף צ"ג ע"ב

בועז נתן לרות שש שעורים - ואין לומר שהיו שש סאים, שאין דרכה של אשה לישא משא כזה, ובהכרח שהכוונה לשש גרעניים, ונתן לה (מתנה מועטת כזו) כדי לרמז לה שעתידים לצאת ממנה ששה בנים שמתברכין בשש ברכות: דוד, משיח, דניאל, חנניה, מישאל, עזריה. כדלהלן.

נאמר על דוד 'ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע גן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו' - 'אחד' היינו מיוחד שבנערים והוא דואג, והתכוין ללשון הרע שיתקנא בו שאול, 'ידע גן' - שיועד לישאל, 'גבור' - שיועד להשיב, 'איש מלחמה' - שיועד לישא וליתן במלחמתה של תורה 'איש תואר' - שמראה פנים בהלכה, 'ונבון דבר' - שמבין דבר מתוך דבר, 'איש תואר' - שמראה פנים בהלכה, 'וה' עמו' - שהלכה כמותו בכל מקום. על ה' ראשונות אמר שאול 'הונתן בני כמוהו', אך כשאמר לו 'וה' עמו' שלא זכה לכך שאול - שנאמר בו 'ובכל אשר יפנה ירשיע' ובדוד נאמר 'ובכל אשר יפנה יצליח' - חלשה דעתו של שאול ונתקנא בדוד.

שש ברכות של משיח - 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'".

נאמר במשיח 'והירחו ביראת ה' - לר' אלכסנדר: מלמד שהטעינו מצות ויסורים כריחיים. לרבא: שדן עפ"י מה שמריח. ובכך הוכיחו לבר כוזיבא שאחר שמלך שנתיים וחצי אמר שהוא משיח, ובדקוהו וראו שאינו יכול לדון עפ"י הריח, והרגוהו.

שש ברכות של דניאל חנניה מישאל ועזריה - 'אשר אין בהם כל מאום טובי מראה ומשכלים בכל חכמה ויודעי דעת ומבני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים'. 'אשר אין בהם כל מום' - שאפילו נקב הקזת דם לא היה להם. 'ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך' - שמפני אימת מלכות היו אוניסים עצמם משחוק ומשיחה ומשינה, ומעמידים על עצמן בשעה שנצרכים לנקביהם.

'ויהי בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה' - לר"א: כולן מבני יהודה הם. לר' שמואל בר נחמני: דניאל מבני יהודה, חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים.

'ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל' - לרב: סריסים ממש. לר' חנינא: שנותרה עבודה זרה בימיהם ע"י שניצלו מכבשן האש. וגם רב מודה לפירוש ר' חנינא, אלא שניהם היו בהם, שהרי נאמר 'כה אמר ה' לסריסים... ובהכרח שאין הכתוב בא לגנות הצדיקים, ולרב מוכן בפשיטות הנאמר 'בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות', ולר' חנינא היינו מפני שמתו בניהם.

'שם עולם אתן לו אשר לא יכרת' - זה ספר דניאל שנקרא על שמו. ואף שנאמרו דברי הספר ע"י נחמיה בן חכליה לא נקרא על שמו - לר' ירמיה בר אבא: מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר 'זכרה לי אלוקי לטובה', ודוד שאמר כן התכוין לבקש רחמים ולא להחזיק טובה. לרב יוסף: מפני שסיפר בגנותם של ראשונים על המיסים שלקחו, ואף על דניאל שגדול ממנו סיפר, שהרי אף מחגי זכריה ומלאכי שהיו עדיפים עליו שהיו נביאים היה דניאל גדול שראה את מראה הנבואה כאמור 'וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא', 'והאנשים' היינו חגי זכריה ומלאכי, ואף שלא ראו נבהלו מחמת שמזלם ראה, ומכאן שמי שנבהל סימן שמזלו ראה דבר לא טוב, ותקנתו שידלג ממקומו ד' אמות או יקרא קריאת שמע, ואם עומד במקום מטונף יאמר 'עזא דבי טבחה שמינא מינאי'.

יום רביעי פרשת נח - כ"ח תשרי תשע"ח

דף צ"ד ע"א

'לסרבה המשרה ולשלום אין קץ' - מ' שבאמצע תיבה סתום משום שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומוגוג, אמרה מדת הדין לפניו: רבש"ע, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הניסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח, לכך נסתתם. מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו: רבש"ע, אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח, פתחה ואמרה שירה לפניו. אמר שר העולם לפניו: רבש"ע, צבינו עשה לצדיק זה. יצאה בת קול ואמרה: רזי לי רזי לי. אמר נביא: אוי לי אוי לי עד מתי. יצאה בת קול ואמרה: בגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו - עד שיבואו בוזים על ישראל כמה פעמים.

'משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל' - אותו מלאך הממונה על הרוחות 'דומה' שמו, נתקבצו כל הרוחות ואמרו לו: 'שמר מה מלילה שמר מה מליל' - עד מתי תהא הגלות. ומשיבם: 'אמר שומר [-הקב"ה], אתא בקר וגם לילה אם תבעיין בעיו שבו אתיו' - הגאולה שהיא כבוקר תבוא, אבל לפני כן תהיה גלות ארוכה, שהיא כלילה, אם תרצו להגאל בקשו רחמים, שובו בתשובה, ובואו לגאולה.

גנאי לחזקיהו וסייעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה - שנאמר 'מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק'. וכמו כן גנאי למשה וששים ריבוא שלא אמרו 'ברוך' עד שבא יתרו ואמר 'ברוך ה'".

ויחד יתרו' - לרב: שהעביר חרב חדה על בשרו (מילה). לשמואל: שנעשה חזודים חזודים כל בשרו, כמאמר העולם שאין לבזות גוי בפני גר עד י' דורות.

דף צ"ה ע"א

עשר מסעות נסע סנחריב באותו היום - בא על עית, עבר במגרון, למכמש יפקיד כליו, עברו מעבר, גבע מלון לנו, חרדה הרמה, גבעת שאול נסה, צהלי קולך בת גלים, הקשיבה ליש, עניה ענתות, נדה מדמנה, ישי הגבים העיזו, ועברו מעברה - הם שתי מקומות. ולא כל המקומות הם מסעות, אלא: צהלי קולך בת גלים - אמר נביא לכנסת ישראל: צהלי קולך בתו של אברהם יצחק ויעקב, שעשו מצות רבות כגלי הים, והקשיבה ליש - אמר נביא לכנסת ישראל: אל תחששי מסנחריב, אלא מגבולך הרשע שנמשל לאריה. עניה ענתות - עתיד ירמיה בן חלקיה מענתות ומתנבא על נבוכדנצר.

נבוכדנצר נקרא ארי ונקרא ליש - שיש ששה שמות לארי: ארי, כפיר, לביא, ליש, שחל, שחץ.

עוד היום בנוב לעמוד - עד אותו היום נשתייר עדיין עונש על ישראל מעוונה של נוב עיר הכהנים, שהרג דואג במאמר שאול כל הכהנים שהיו שם, ואילו היה נלחם סנחריב בירושלים באותו היום, היה כושב.

אמרו החוזים בכוכבים לסנחריב: אם תלך היום תוכל לכבשה, אך ביום אחר לא תוכל, והלך ביום אחד דרך שבדרך כלל הולכים אותה בעשרה ימים, כשהגיעו לירושלים הניחו עברו לבושים זה על זה לגובה עד שעלה וישב גבוה יותר מהחומה והיה יכול לראות את כל ירושלים, וכשראה אותה נעשית קטנה ובויה בעיניו, ואמר: זו היא העיר ירושלים, עליה הטרחת את כל חילי, ובשילה כבשתי את כל המדינה, היא היא קטנה וחלשה מכל כרכי העמים שכבשתי בחוזק ידי, עמד והניד ראשו, ומולך ומביא בידו על הר בית המקדש שבציון, ועל העזרה שבירושלים, אמרו אנשי חילו נשלו בה יד היום, ואמר שהיום הם עיפים אלא למחר יביא כל אחד חתיכה מהחומה. מיד ויהי בלילה ההוא, ויצא מלאך ה', ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף, וישכימו בבקר, והנה כולם פגרים מתים. וזהו שאומרים בני אדם: כיון שעבר לילה על הריב, בטל הריב.

וישבי בנוב אשר בילידי הרפה, ומשקל קינו שלש מאות משקל נחשת, והוא חגור חדשה, ויאמר להכות את דוד - היינו איש שבא על עסקי נוב, שאמר הקב"ה לדוד: עד מתי יהיה עון נוב עיר הכהנים טמון בידך, שעל ידך נהרגה נוב עיר הכהנים, ועל ידך נטרד דואג האדומי, ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו, במה רצונך להענש, האם בכך שיכלה זרעך, או שתמסר ביד אויב. השיבו: מוטב אמר אני ביד אויב, ולא יכלה זרעי. יום אחד יצא דוד לצוד חיות ועופות, בא השטן ונדמה לו כצבי, ירה בו דוד חץ, ולא השיגו, ומשכו השטן עד שהביאו לארץ פלשתים. כשראה אותו ישבי בנוב אחיו של גלית, אמר: הנה זה שהרג את גלית אחי, כתפו והכניעו תחת בד שמועכים בו זיתים, וישב עליו, נעשה לו נס ונתרככה הארץ תחתיו, ולא ניזוק. והיה זה בערב שבת, והיה אבישי בן צרויה חופץ ראשו בארבעה סאין של מים וראה בהם כתמי דם, וי"א שבאה יונה וטרפה עצמה לפניו, אמר אבישי, כנסת ישראל נמשלה ליונה הרי שדוד מלך ישראל שרוב בצער, הלך לביתו של דוד, ולא מצאו שם, שאל בבית המדרש האם מה ששינו שאין רוכבין על סוסו של מלך, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, היינו גם בשעת הסכנה, והשיבוהו שאז מותר. רכב אבישי על פרדו של המלך, וקפצה לו הדרך, וכשראתה אותו ערפה אם ישיבי בעודה טווה ניתקה הפלך וזרקתו עליו להרגו, ולא נפגע ואמרה לו שיביא לה הפלך, זרקו על ראשה והרגה, כשראה אותו ישיבי בנוב, אמר עתה יהיו שנים נלחמים בי, ויהרגוני, זרק את דוד למעלה באויר ונעץ תחתיו רומח, שיפול עליו ויהרג, אמר אבישי שם והעמיד את דוד בין שמים לארץ, אך דוד עצמו לא יכל לעשות זאת מפני שאין חבוש מוציא עצמו מבית האסורין. וסיפר לו דוד שבחר עונש זה, אמר לו שיהפוך תפילתו להענש שיכלה זרעו, כמאמר העולם בן בנך ימכור שעוה ואתה לא תצטער. ביקשו דוד שיסייעו בתפילה, אמר שם והוריד את דוד, רדף ישיבי אחריהם, כשהגיעו לקובי' אמרו זה לזה: קום ביה, כשבאו לבי תריל, אמרו: שני גורים הרגו את האריה, אמרו לישיבי: לך ומצא את ערפה אמך בקברה, כיון שהזכירו לו את שם אמו, תשש כחו, והרגוהו.

דף צ"ה ע"ב

שלשה קפצה להם הארץ: אליעזר עבד אברהם - ואבוא היום אל העין, באותו יום שיצא. יעקב אבינו - ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, שכשהגיע לחרן אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, ורצה לחזור קפצה לו הארץ ומיד ויפגע במקום, דבר אחר אין פגיעה אלא תפילה. כשרצה לחזור אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני יפטר בלא לינה, מיד בא השמש, ולכן נאמר וזרחה לו השמש - שמש שבאה בעבורו וזרחה בעבורו. וכן קפצה לאבישי בן צרויה כדלעיל.

המקור שכלה זרעו של דוד - שנאמר ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה. ואמנם נותר יואש, כשם שכשהרג שאול את כל אנשי נוב עיר הכהנים, נותר אביתר, ועונשו של דוד שיכלה זרעו, היה מדה כנגד מדה על הריגת נוב. ואכן אלמלא נשתייר אביתר, לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט.

סנחריב הרשע בא בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב, ועמהם שגלונות וזונות, ובשמונים אלף גיבורים לבושי שריון קליפה, ובשישים אלף אחוזי חרב רצים לפניו, והשאר פרשים. וכן באו על אברהם, כשנלחם בארבעת המלכים. וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג.

אורך מחנהו של סנחריב היה ארבע מאות פרסה - ורוחב צואר סוסיו היה ארבעים

לכן ישלח האדון ה' צבאות במשמניו רזון' - אמר הקב"ה: יבא חזקיהו שיש לו שמונה שמות - פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום, אבל 'חזקיהו' אינו שמו אלא 'שחזקו יה', או 'שחזק את ישראל לאביהם שבשמים' - ויפרע מסנחריב שיש לו שמונה שמות - תגלת פלאסר פלאסר שלמנאסר פול סרגון אסנפר רבא ויקירא, אבל 'סנחריב' אינו שמו אלא ש'סיחתו ריב', או 'שסח וניחר דברים כלפי מעלה'.

זכה אותו רשע ליקראות אסנפר רבא ויקירא [-גדול ומכובד] - מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר 'עד בואי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם' ולא יותר טובה. ונחלקו רב ושמואל אם מלך פיקח היה - שאם יאמר שלוקחם לארץ יותר טובה יאמרו שמשקר. או מלך טיפש היה - שמה מפתם בזה. אבל ישראל ספרו בגנותה של ארץ ישראל, שכשהגיעו ל'שוש' אמרו ששוה לארצם, וכשהגיעו ל'עלמין' אמרו שהיא כירושלים, וכשהגיעו ל'שוש תרי' אמרו שיפה כפליים מארצם.

סנחריב הגלה את עשרת השבטים - למזר זוטרא: לאפריקי. לר' חנינא: להרי סלוג.

נאמר בחיילי סנחריב 'תחת כבודו יקדי יקוד כיקוד אש' - לר' יוחנן: 'תחת כבודו' - הגוף שתחת הבגדים [שקראם ר' יוחנן 'מכבודותא'] ולא כבודו ממש. לר' אלעזר: תחת כבודו - גופו ממש, כשריפת בני אהרן, שריפת נשמה וגוף קיים.

דף צ"ד ע"ב

פרעה שחירף בעצמו - מי ה' אשר אשמע בקולו, נפרע הקב"ה ממנו בעצמו - וינער את ה' מצרים בתוך הים, דרכת בים סוסיך. סנחריב שחירף על ידי שליח - ביד מלאכיך חרפת ה', נפרע ממנו על ידי שליח - ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף.

בתחילה אמר סנחריב 'אבא מרום קצו', ואח"כ אמר 'אבואה מלון קצו' - אמר: בתחילה אחריב דירה של מטה ואחר כך אחריב דירה של מעלה.

סנחריב אמר 'ה' אמר אלי עלה על הארץ הזאת והשחיתה' - ששמע את הנביא שאמר 'ען כי מאס העם הזה את מי השלח ההולכים לאט ומשוש את רצין וכן רמליהו, ותרגומו שהיות ומאס העם הזה במלכות בית דוד, שהנהיגה אותם בנחת, כמי השילוח שהולכים בנחת, ובחורו במלכות רצין וכן רמליהו, לכן הנה ה' מעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשור'.

'מארת ה' בבית רשע' - זה פקח בן רמליהו, שהיה אוכל ארבעים סאה גוזלות בקינוח סעודה, ובכל זאת לא היה שבע, כי היתה מארה במאכלו. 'נוה צדיקים יברך' - זה חזקיה מלך יהודה, שהיה אוכל ליטרא ירק בסעודה והיה שבע כי היתה ברכה במאכלו.

מה שנענש סנחריב אף ששמע מהנביא - שהנביא התנבא רק על עשרת השבטים, והוא נתן דעתו על כל ירושלים.

'כי לא מועף לאשור מוצק לה' - אין נמסר עמו של חזקיה, שהוא עם עיף בתורה ביד המציק לו.

'קעת הראשון הקל ארצה זבולן וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים' - לא כראשונים, עשרת השבטים, שהקלו מעליהם עול תורה, שאחרונים, דורו של חזקיה, הכבידו עליהן עול תורה, וראויים לעשות להם נס כעובדי הים וכדורכי הירדן. ואמר הקב"ה: אם חוזר בו סנחריב מוטב. ואם לאו אני אעשה לו גליל בגוים.

'אחרי הדברים והאמת האלה בא סנחריב מלך אשור ויבא ביהודה ויחן על הערים הבצרות ויאמר לבקעם אלי' - 'אחרי הדברים והאמת' - לאחר שקפץ הקדוש ברוך הוא ונשבע, שאמר הקב"ה: אם אומר לחזקיה שאביא עליו את סנחריב ואמסרנו בידו, יאמר שאינו רוצה לא אותו ולא את הפחד ממנו, מיד קפץ הקב"ה ונשבע שיביא אותו, שנאמר 'נשבע ה' צבאות לאמר, אם לא כאשר דמיתני כן היתה, וכאשר יעצתי היא תקום, לשבר אשור בארצו, ועל הרי אבוסנו, וסר מעליהם עלו, וסבלו מעל שכמו יסור'.

'אבוסנו' - אמר הקב"ה: יבא סנחריב וסיעתו, ויעשה אבוס לחזקיהו ולסיעתו [שהיו כולם פגרים מתים, ויאכילו ישראל את סוסיהם ובהמתם מתוך עצמות הפגרים].

'והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך, ועלו מעל צוארך, וחבל על מפני שמן' - נחבל עולו של סנחריב שהיה רוצה להטיל על ישראל, מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי מדרשות ללמוד תורה. שנעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה - ידקר בתורב זו, בדקו מדן ועד באר שבע, ולא מצאו עם הארץ, בדקו מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, ועל אותו הדור אומר 'והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן'.

'והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה' - אף שהגפנים יקרים מאוד, והעוסק בכרמים משתכר הרבה, בכל זאת היו מניחין ישראל כרמיהם בור, ועוסקין בתורה.

'ואסף שללכם אסף החסיל כמשק גבים שקק בו' - אמר להם נביא לישראל: אספו שלל חילו של סנחריב, שנפלו כולם פגרים מתים. אמרו לו ישראל לנביא: כיצד נחלק השלל. אמר להם: חלקו את השלל כאסף החסיל, שכל אחד ואחד נוטל לעצמו. השללו: והלא יש בו ממון עשרת השבטים שנלם מהם סנחריב כשהגלה אותם. אמר להם: כמשק גבים שקק בו' - מה גבים מעלים אדם הטובל בהם מטומאה לטהרה, אף ממונם של ישראל, כיון שנפל ביד גוים - מיד טיהר.

פרסה, והיו במחנהו מאתים ושישים ריבוא אלפים פחות אחד חיילים. ונסתפק אביי
מה הונונה 'פחות אחד', האם ריבוא אחד, או אלף אחד, או מאה אחד, או חייל אחד.

החיילים הראשונים של סנחריב עברו את הירדן בשחי, ונתמטעו המים, ואחריהם
כבר עברו ברגליהם, שהיו המים מגיעים רק עד צוארם, ויבש הירדן לגמרי,
והאחרונים כבר העלו עפר. ולא מצאו מים בנהר לשתות, עד שהביאו מים ממקום
אחר ושתו.

ואף שנאמר 'ויצא מלאך ה' ויכה במחנהו אשור מאה ושמונים וחמשה אלף' - היינו
ראשי הגייסות, כנאמר 'לכן ישלח האדון ה' צבאות במשמנו רזון' - בשמונים שבהם,
וכן נאמר 'וישלח ה' מלאך ויכחד כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה'.

המלאך שהכה את מחנה אשור - לר' אליעזר: ביד הכם. שנאמר: 'וירא ישראל את
היד הגדולה' - שעתידיה ליפרע מסנחריב. לר' יהושע: באצבע הכם. שנאמר: 'ויאמרו
החרטומים אל פרעה אצבע אלהים היא' - שעתידיה ליפרע מסנחריב. לר' אליעזר
בנו של רבי יוסי הגלילי: אמר הקב"ה לגבריאל, מגלך מחודדת להרוג את אלו,
אמר לפניו: רבש"ע, כבר נטושה ועומדת היא מששת ימי בראשית. לרשב"י: אותו
הפרק זמן ביטול פירות היה, אמר הקב"ה לגבריאל הממונה על ביטול הפירות, אגב
יציאתך לבשל הפירות הרוג חילו של סנחריב. ליש אומרים: בחוטמן נשף בהן ומתו.
לר' ירמיה בר אבא: כפיים ספק להם ומתו. לר' יצחק נפחא: פתח אזניהם ושמעו
שירה מפי חיות ומתו.

כמה נשתיירו מחילו של סנחריב - לרב: עשרה בני אדם. שנאמר 'ושאר עץ יערו
מספר יהיו ונער יכתבם' - שנער יכול להטיף טיפת דיו כאות י'. לשמואל: תשעה,
'ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר, ארבעה חמשה
בסעיפיה'. ארבעה וחמשה - תשעה הם. לרבי"ל: ארבעה עשר, כסך כל המנין המוזכר
בפסוק שהביא שמואל. לר' יוחנן: חמשה, סנחריב ושני בניו, נבוכדנצר, ונבוזראדן.
נבוזראדן - גמרא. נבוכדנצר - שכשראה את חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש
אמר שרואה עמם מלאך, ואם לא ראה מלאך מימיו איך ידע איך נראה. סנחריב ושני
בניו - שנאמר שאח"כ הכו את אביהם.

יום שישי פרשת נח - ל' תשרי תשע"ח

דף צ"ו ע"א

אלמלא המקרא כתוב לא היה אפשר לאמרו - (ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה
בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הגללים וגם את הזקן תספה', שנגלה
הקב"ה אל סנחריב כאדם זקן ואמר לו: ואתה ללמלכי מזרח ומערב שבאת את
בניהם להלחם בירושלים, ונהרגו, מה תאמר להם, השיבו שאכן חושש מכם, ואמר
לו הקב"ה שישנה עצמו שלא יכירוהו, ואמר לו שיביא לו מספרים ויגזו לו הקב"ה
שערן, ואמר לו שיביא מבית זה שלפניו, ובאו מלאכי השרת, ונדמו לו כבני אדם והיו
טוחנים גרעיני תמרים, ואמרו לו שיטחון מדה אחת ויתנו לו מספרים, וכך עשה, ועד
שבא אל הקב"ה כבר החשיך היום, ואמר לו הקב"ה שיביא אש, וכך עשה, וכשנפח
סנחריב באש נתלתה אש בזקנו, וגזז את שער ראשו וזקנו, ולכן בראש כתוב לשון
'יגלח' ובזקן נאמר 'תספה', לפי שכלה לגמרי על ידי האש. וזהו מה שאומרים: אם
אתה מחרך את הארמאי, והוטב בעיניו, הבער לו אש בזקנו, ולא תפסיק לצחוק ממנו.

סנחריב מצא קורה אחת מתיבת נח ואמר: זהו האלהים הגדול שהציל את נח מהמבול,
ונדר שאם יצליח בדרכו יקריב לפניו את שני בניו. שמעו זאת בניו והרגו את אביהם.
וזהו שנאמר 'ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו' - מלשון 'נסר', 'אדרמלך ושראצר
בניו הכהו בחרב'.

נאמר במלחמת אברהם והמלכים 'זיחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם' - לר' יוחנן:
אותו מלאך שנזדמן לאברהם לסייעו 'לילה' שמו. לר' יצחק נפחא: שנלחמו עבדיו
כוכבי הלילה. ושייב ריש לקיש את פירושו.

'וירדוף עד דן' - כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כחו, משום שראה בני בניו
שעתידיים לעבוד עבודה זרה בדת, והיינו עגלי הזהב שעשה ירבעם לעבודה זרה
'וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדת'. וכן סיסרא לא נתגבר עד שהגיע לן.

שלח רבי יהושע בן לוי שלשה דברים: א. הזהרו בכבוד זקן ששכח תלמודו מחמת
אונסו לכבודו. ב. הזהרו לחתוך וורידין של עוף כדי שיצא הדם, הואיל וצולה את
העוף כולו כאחד, ואינו חותכו ומולחו כבשר חיה ובהמה. ג. הזהרו בבני עמי הארץ
שנעשו תלמידי חכמים לכבודם, לפי שמהן תצא תורה, שהרי שמעיה ואבטליון היו
מבני בניו של סנחריב, ומבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

אף שאמרו שצריך ליזהר בכבוד בני עמי הארץ שנעשו ת"ח אומרים להם שזכה
נבוכדנצר לכבוד רב מפני דבר קטן שעשה - שרץ ארבע פסיעות לכבוד הקדוש ברוך
הוא, ואף הם זוכים מחמת זכות מועטת שהיתה באביהם.

ירמיהו הנביא שאל למה הצליח נבוכדנצר, וכבש את ירושלים - והשיבוהו: משל
לאדם שאמר שיכול לרוץ מרחק ג' פרסאות אפילו לפני הסוסים ואף בין בצעי המים,
נזדמן לו רגלי אחד ורוץ לפני מרחק ג' מיל ביבשה ונתעייף. אמרו לו, ומה כשרצת
לפני רגלי כך נתעייפת, אם תרוץ לפני הסוסים על אחת כמה וכמה שתתעייף, ומה
כשרצת ג' מיל כך נתעייפת, אם תרוץ ג' פרסאות על אחת כמה וכמה, ומה כשרצת
ביבשה כך, אם תרוץ בין בצעי המים על אחת כמה וכמה. אף אתה, ירמיהו, ומה
בשכר ד' פסיעות שלמתי לנבוכדנצר שרץ אחר כבודי, אתה תמיה מדוע מגיע
לו כל כך הרבה שכר, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב, שרצו ועבדו לפני

כסוסים, על אחת כמה וכמה שתתמה על מתן השכר הגדול שאשלם להם.

ד' פסיעות שפסע נבוכדנצר: אותו היום שמת בו המלך אחז הרשע, יום של שתי שעות
בלבד היה, כדי שלא יהא פנאי לספדו ולקברו כראוי, וכשחלה חזקיהו ונתרפא החזיר
הקב"ה אותו עשר שעות חסרות ונתארך היום לכ"ב שעות, שכשחזקיהו חלה,
ואמר לו ישעיהו הנביא שימות מחולי זה, ובכה חזקיהו והתפלל אל ה' שירפאהו,
ושמע ה' תפילתו, והודיעו שיתרפא, וביום השלישי יבוא כבר אל בית ה', ויתוספו
לו חמש עשרה שנה, וביקש חזקיהו מישעיהו את מופת שאכן כך יהיה, ואמר
לו ישעיהו, שיכול ליתן אות שצל השמש שעתה במקום שמתחיל היום להחשיך,
יעמוד במקומו עשר שעות, או שיחזור הצל עשר מעלות אחורנית, ויעמוד במקום
שהוא עומד בבוקר. אמר חזקיהו, שאם יעמוד הצל במקומו אין זה מופת גדול כל
כך, אלא יחזור הצל לאחוריו עשר מעלות, וכך היה, והמלך מראדך היה רגיל לאכול
בשעה שלישית של היום, ולישון עד שעה תשיעית. באותו יום שחזר גלגל חמה
לחזקיהו, ניעור מראדך בשעה תשיעית, כפי שהיה רגיל תמיד, ומצא שהוא בוקר,
שהרי חזרה חמה לאחוריה, ורצה להרוג את עבדיו מחמת שחשב שהניחוהו לישון
מבוקר אתמול עד הבוקר שאחוריו, ואמרו לו עבדיו שבאמת שעה תשיעית עתה
אלא שעל ידי נס חזרה חמה לאחוריה, ונעשה בוקר, והיינו מפני שנתרפא חזקיהו.
אמר שרוצה לשאול בשלום אדם גדול כזה, וכתבו לו: 'שלמא למלכא חזקיה, שלם
לקרתא דירושלם, שלם לאלהא רבא', ונבוכדנצר שהיה הסופר שלו לא היה באותו
זמן, וכשחזר ושמע שכתבו איגרת לחזקיהו, שאל איך כתבו האיגרת ואמרו לו,
ותמה שקראו לאלוקיו 'אלהא רבא' וכתבוהו לבסוף, אלא יש לכתוב 'שלם לאלהא
רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה', ורץ נבוכדנצר אחרי השליח
כדי ליתן איגרת מתוקנת, ואחר שרץ ד' פסיעות העמידו המלאך גבריאל. ואילמלא
העמידו היתה ניתנת לו רשות לאבד את ישראל.

נקרא 'מראדך בלאדן בן בלאדן' גם בשם אביו - שבתחילה היה בלאדן מלך, ונשתנה
מראה פניו כמו של כלב, וישב בנו מראדך למלך, וכשהיה כותב איגרת היה כותב
שמו ושם אביו כדי לכבדו.

'בן יכבד אב' - מראדך את אביו בלאדן, כדלעיל. 'ועבד אדניו' - היינו נבוזראדן את
נבוכדנצר, כדלהלן.

דף צ"ו ע"ב

נבוכדנצר שלח לנבוזראדן שלש מאות פרדות טעונות בפטישי ברזל שחותך ברזל,
כדי לפרוץ בהם את שערי ירושלים - וכולם נשברו על שער אחד של ירושלים. ורצה
נבוזראדן לחזור על לבבל שחשש שיעשו בו כמו שעשו בסנחריב, שנהרג כל חילו,
יצאה בת קול ואמרה: דולג בן דולג, נבוזראדן דלג, שהגיע הזמן שיחורב המקדש,
וישרף ההיכל, נטל פטיש אחד שנותר בידו והכה בו בצד הקהה ונפתח השער. היה
הורג והולך, עד שהגיע להיכלו והציתו באש, גבה ההיכל וביקש לעלות לרקיע, דרכו
עליו מן השמים, והשפילוהו, וזחה דעתו של נבוזראדן, יצאה בת קול ואמרה: עם הרוג
הרגת, שכבר נגזר עליהם שיהרג, והיכל שרוף שרפת, שכבר נגזר עליו שישרף -
קמח טחון טחנת. ראה נבוזראדן דמו של זכריה הרוחץ על רצפת העזרה. שהרגוהו
ישראל על שהיה מתנבא על חורבן הבית, ושאלם מהו דם זה, והשיבו שהוא דם
זבחים שנשפך, שחטו מיני זבחים ולא היה הדם דומה לאותו דם, הזהירם שיגלו
לו ואם לא יסרוק בשרם במסרק של ברזל, והודו לו שהוא דם כהן ונביא שנתנבא
לישראל שתחרב ירושלים, והרגוהו. אמר נבוזראדן: אני אדפיס, והרג חכמים
על הדם, ולא נח, הרג תינוקות של בית רבן, ולא נח, הרג פרחי כהונה, ולא נח, עד
שהרג עליו תשעים וארבע ריבוא בני אדם, ועדיין לא נח. קרב ואמר: זכריה זכריה,
טובים שבהם איבדתם, וכי אתה רוצה שאהרוג את כל ישראל, מיד נח הדם. הרהר
נבוזראדן בתשובה, אמר: מה הם, שלא איבדו אלא נפש אחת כך נענשו, אני שהרגתי
הרבה בני אדם מה יהא עלי. ברח, ושלח שטר צוואה לביתו, והתגייר.

נעמן שר צבא ארם שריפאו אלישע מצרעתו - גר תושב היה. שלא קיבל עליו כל
המצוות, אלא רק שלא יעבוד עבודה זרה. נבוזראדן - גר צדק היה.

מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים, מבני בניו של סנחריב - שמעיה
ואבטליון - לימדו תורה ברבים. מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, ואף מבני
בניו של נבוכדנצר ביקש הקב"ה להכניסן תחת כנפי השכינה, אמרו מלאכי השרת
לפניו: רבש"ע, מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכניס תחת כנפי השכינה. וזה
הנאמר 'רפינו את בבל ולא נרפתה', שלא נרפא נבוכדנצר, וי"א שהכוונה לנהרות
בבל - שהם והדקלים שם מרים.

עמון ומואב שכנים רעים לירושלים - כיון ששמעו נבואת חורבן ירושלים שלחו
לקרוא לנבוכדנצר, חשש לבא שמה יעשו לו כפי שעשו לקודמים, שלחו לו 'כי אין
האיש בביתו הלך בדרך מרחוק' - 'איש' היינו הקב"ה, שלח להם קרוב הוא ויבא,
שלחו לו 'הלך בדרך מרחוק', שלח להם: יש להם צדיקים שיבקשו רחמים ויביאוהו.
שלחו לו: 'צרו הכסף לקח בידו' - כסף היינו צדיקים. שלח להם: יחזרו הרשעים
בתשובה ויבקשו רחמים ויביאוהו. שלחו לו: כבר קבע להם זמן, שנאמר 'ליום הכסא
יבא ביתו', אין כסא אלא זמן, שנאמר 'בכסה ליום חגנו'. שלח להם: סתיו הוא ואינו
יכול לבא מחמת השלג המטיר. שלחו לו: בא דרך הסלעים וההרים. שאלם היכן
ישב עם חייליו מפני הגשמים, שלחו לו קברות שלהם מעולין מפלטיירין שלך, וכך
עשה, שנאמר 'בעת ההיא נאום ה' ויציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו
ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם
ושטחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבו ואשר עבדום ואשר הלכו
אחריהם'.